

Sygn. akt I AGa 102/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2018 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie:

SSA Małgorzata Gawinek (Przewodnicząca)

SSA Halina Zarzeczna

SSA Krzysztof Górski (sprawozdawca)

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Karolina Ernest

po rozpoznaniu w dniu 26 kwietnia 2018 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 8 kwietnia 2016 roku, sygn. akt VI GC 25/16

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie Wydziałowi Gospodarcemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Krzysztof Górski Małgorzata Gawinek Halina Zarzeczna

Sygn. akt I AGa 102/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2016r. (sygn.. VI GC 25/16) wydanym w sprawie z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B. Sąd Okręgowy w Koszalinie zasądził od (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. na rzecz powoda - (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwotę 110.685,00 wraz z odsetkami w wysokości ustawowej od kwot wymienionych w sentencji oraz odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych od kwot:

- 110.085,00 zł od dnia 01.01.2016r. do dnia zapłaty;

- 600,00 zł od dnia 03.01.2016r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu Sąd wyjaśnił, że powódka: (...) spółka z o.o. w K. domagała się zasądzenia od pozwanej E. spółki zo.o. w B. kwoty 110.685,00 zł z odsetkami ustawowymi od kwot częściowych i dat wskazanych szczegółowo w pozwie oraz odsetkami przewidzianymi w ustawie o transakcjach handlowych, a nadto zasądzenia na jej rzecz od pozwanej zwrotu kosztów procesu. W sprawie wydany został nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym uwzględniający w całości roszczenie powódki.

Pozwana wniosła sprzeciw od powyższego nakazu domagając się odrzucenia pozwu na podstawie art.1165 § 1 kpc z uwagi na zapis na sąd polubowny. Wniosek powyższy oddalony został prawomocnym postanowieniem Sądu z dnia 2.03.2016r. W sprzeciwie od nakazu zapłaty pozwana nie podniosła zarzutów merytorycznych przeciwko żądaniu pozwu.

W rezultacie Sąd Okręgowy oparł rozstrzygnięcie o następujące (uznane za udowodnione lub bezsporne) okoliczności faktyczne:

Sąd Rejonowy ustalił, że strony zawarły w dniu 1.01.2012r. umowę, której przedmiotem było świadczenie przez pozwaną usług technicznej obsługi odbiorców na rzecz powódki. Zgodnie z § 5 ust.2 umowy pozwana miała obowiązek świadczyć usługi objęte zamówieniami i zleceniami zgodnie z miernikami jakościowymi określonymi w załączniku nr 1 do umowy, które należy zgodnie z definicją umowną rozumieć, jako oczekiwane przez Zamawiającego ilościowe i jakościowe parametry określające odpowiednio liczbę zdarzeń lub jakość świadczonych usług, ujętymi w załączniku nr 1 do umowy zmienionego aneksem nr (...) do umowy z dnia 1.05.2014 roku.

§ 13 ust.2 umowy przewidywał możliwość obciążenia pozwanej karami umownymi za realizację usług niezgodnie z zasadami określonymi w umowie oraz standardami zawartymi w M. (...) i M. (...) w wysokości określonej w załączniku nr 1 do umowy. Zgodnie zaś z treścią pkt 3.2.1 załącznika nr 1 do umowy powódka mogła obciążyć pozwaną karami umownymi wyłącznie w przypadku obciążenia jej przez jego odbiorcę tj. (...) S.A. karami z tytułu niedotrzymania mierników jakościowych w danym okresie rozliczeniowym. Zgodnie z § 13 ust. 7 umowy: „Kary umowne zastrzeżone w Umowie należne będą również w przypadku rozwiązania Umowy w całości lub części przez którąkolwiek ze Stron, niezależnie od przyczyny i trybu jej rozwiązania”, zaś zgodnie z pkt 2.2.5: załącznika nr 1 do umowy (zmienionego aneksem z dnia 1.05.2014r.) „Fakt zaakceptowania przez Zamawiającego raportów miesięcznych nie wyłącza odpowiedzialności Wykonawcy w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w zrealizowanych usługach w okresie późniejszym, a w szczególności gdy nieprawidłowości zostaną ujawnione w wyniku reklamacji obiorcy Zamawiającego lub gdy Zamawiający poniesie szkodę. W takim przypadku Zamawiający naliczy karę umowną zgodnie z zapisami Umowy”. Świadczenie usług przez pozwaną w okresie trwania umowy nie było prawidłowe, przy czym po zakończeniu umowy ujawniono błędy, które powstały również wskutek nienależytego wykonywania umowy przez pozwaną, co spowodowało naliczenie powódce przez (...) SA w G., a w konsekwencji obciążenie pozwanej przez powódkę karami umownymi.

Poszczególne stawki kar umownych zostały naliczone:

a) dla stawki 30 zł zgodnie z Załącznikiem nr 1 do umowy - 1.4 Mierniki jakościowe - 1.4.1. Wykaz Mierników jakościowych pkt. 2 tabeli, tj. „Sprawność przekazywania danych pomiarowych...”

b) dla stawki 500 zł zgodnie z aneksem nr (...) do umowy z dnia 1.05.2014 - Załącznik nr 1 -1.4 Mierniki jakościowe -1.4.1. Wykaz Mierników jakościowych pkt. 15 i 16 tabeli, tj. „Realizacja wymaganego zakresu czynności...w M. ...”

Powódka doręczyła pozwanej ww. noty obciążeniowe. Pozwana nie kwestionowała not i obowiązku zapłaty. Powódka wielokrotnie wzywała pozwaną do dobrowolnej zapłaty należności, jednakże pozwana nie dokonała wpłaty powyższych należności.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie. Sąd wyjaśnił, że stan faktyczny ustalił na podstawie dokumentów przedstawionych przy pozwie przez powódkę. Sąd I instancji uznał te dokumenty za wiarygodne, albowiem pozwana dowodów tych nie zakwestionowała i mimo, iż powódka doręczała je pozwanej przed wszczęciem procesu i wzywała pozwaną do dobrowolnej zapłaty dochodzonych roszczeń, nie kwestionowała tak możliwości naliczenia przez powódkę tych należności, jak i ich wysokości.

Sąd zaznaczył, że pozwana, reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika, w sprzeciwie od nakazu zapłaty nie podniosła żadnych zarzutów merytorycznych przeciwko żądaniu pozwu - wbrew dyspozycji art.503 § 1 kpc. Sąd wyjaśnił, że pozwana dopiero w dniu 15.03.2016r. wniosła pismo procesowe, nie zawierające wniosków dowodowych,

na wniesienie którego nie uzyskała zgody Sądu, jak tego wymaga art.207 § 3 zd. ostatnie kpc, pozwana nawet o taką zgodę się nie zwróciła. Nie uzasadniła w żaden sposób potrzeby złożenia pisma procesowego już po wniesieniu sprzeciwu. Sąd Okręgowy sam nie znalazł uzasadnionych podstaw do udzielenia zgody na złożenie tego pisma. Wobec powyższego Sąd ten zarządził zwrot powyższego pisma na podstawie art.207 § 7 kpc.

W rezultacie Sąd I instancji stwierdził, że powódka wykazała, iż zgodnie z umową mogła naliczyć pozwanej kary umowne, a także - że zaistniały określone umową warunki ich naliczenia, tj. iż sama obciążona została takimi karami przez (...) SA w G.. Wskazała też szczegółowo sposób naliczenia dochodzonych kwot. Analiza powyższych dokumentów wskazuje, iż tak co do zasady zaszyły podstawy obciążenia pozwanej dochodzonymi kwotami, jak też ich wysokość zgodna jest z zasadami przewidzianymi w umowie stron.

Mając na uwadze powyższe Sąd I instancji uwzględnił powództwo w całości na podstawie art.484 kc orzekając o odsetkach ustawowych za okres od dnia wymagalności do dnia 31.12.2015r. na podstawie art.481 kc. O dalszych odsetkach od dochodzonych kwot tj. od dnia 1.01.2016r. do dnia zapłaty Sąd orzekł na podstawie art. 7 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 8.03.2013 roku o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2013r., poz.403).

Z powyższym rozstrzygnięciem nie zgodziła się pozwana i w wywiezionej apelacji zaskarżyła powyższy wyrok w całości. Apelująca wniosła o:

- 1/ zmianę zaskarżonego wyroku poprzez jego uchylenie oraz oddalenie powództwa,
- 2/ zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym oraz w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Pozwana zarzuciła:

I. naruszenie art. 503 § 1 KPC w związku z art. 1165 § 1 KPC oraz naruszenie art. 207 § 7 KPC, mające wpływ na wynik sprawy poprzez nieuwzględnienie oświadczeń i twierdzeń pozwanej zawartych w piśmie przygotowawczym z dnia 14 marca 2016 roku;

II. naruszenie art. 233 § 1 KPC poprzez uznanie za zasadne żądania pozwu:

- 1/ pomimo braku przytoczenia przez powódkę w sposób wystarczający okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie,
- 2/ pomimo braku wykazania (udowodnienia) przez powódkę przesłanek istnienia jego roszczeń, w tym braku wykazania powstania obowiązku pozwanej do wykonania usług, za których niewykonanie lub nienależyte wykonanie powódka dochodziła kar umownych,

III. naruszenie art. 233 § 1 KPC poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego;

IV. naruszenie art. 321 § 1 KPC poprzez uwzględnienie powództwa w części na podstawie faktycznej, na której powódka nie opierała swego żądania,

V. naruszenie art. 328 § 2 KPC poprzez brak wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w sposób umożliwiający weryfikację oceny zasadności żądania,

VI. naruszenie art. 7 ust. 1 ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych poprzez zasądzenie odsetek ustawowych przewidzianych tą ustawą;

VII. nieważność postępowania z przyczyny określonej w art. 379 pkt 2 KPC.

W uzasadnieniu zarzutów apelująca wskazała m.in., że biorąc pod uwagę fakt, iż w sprawie wydany został nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, zarzut zapisu na sąd polubowny pozwana mogła zatem podnieść tylko i wyłącznie w sprzeciwie od nakazu zapłaty, zaś równocześnie w sprzeciwie nie mogła wdać się w spór co do istoty sprawy, a zatem nie mogła - wbrew oczekiwaniom Sądu Okręgowego wyrażonym w uzasadnieniu wyroku - podnieść „zarzutów merytorycznych przeciwko żądaniu pozwu”. Gdyby pozwana podniosła w sprzeciwie zarzuty merytoryczne, zarzut zapisu na sąd polubowny nie mógłby – w ocenie skarżącej - zostać w ogóle rozpoznany. Pozwana z uwagi na podniesienie w sprzeciwie od nakazu zapłaty zarzutu zapisu na sąd polubowny nie mogła równocześnie w sprzeciwie wdać się w spór co do istoty sprawy, a zatem podnieść zarzutów o charakterze merytorycznym. Zarzuty takowe pozwana mogła wnieść dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu zgłoszonego zarzutu zapisu na sąd polubowny, co nastąpiło po upływie dnia 11 marca 2016 roku (data uprawomocnienia się postanowienia Sądu oddalającego wniosek pozwanej o odrzucenie pozwu). Pismo przygotowawcze pozwanej z dnia 14 marca 2016 roku złożone zostało niezwłocznie po uzyskaniu waloru prawomocności przez postanowienie Sądu Okręgowego oddalające wniosek o odrzucenie pozwu, zaś w jego treści wskazane zostało wyraźnie, iż składane jest w związku z oddaleniem tego wniosku.

Przedmiotowe pismo przygotowawcze nie było objęte dyspozycją art. 207 § 3 KPC, gdyż w dacie jego składania nie nastąpił jeszcze stan toku sprawy w rozumieniu art. 207 § 3 i § 5 KPC (co więcej, pierwsze posiedzenie w sprawie w dacie składania pisma nie było jeszcze wyznaczone), a zatem nie było podstaw do zwrotu tego pisma na podstawie art. 207 § 7 KPC. wskazano też, iż wbrew twierdzeniu Sądu Okręgowego pozwana - konwencjonalnie - w piśmie tym zawarła wniosek o wyrażenie zgody na złożenie pisma). Zakładając nawet, że pojęcie „w toku sprawy” nie oznacza stanu sprawy po rozpoczęciu pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę, to zwrot przedmiotowego pisma w opisanej powyżej sytuacji na podstawie art. 207 § 7 KPC jest sprzeczny z wykładnią funkcjonalną znowelizowanego art. 207 KPC.

Co do naruszenia art. 233 § 1 kpc apelująca stwierdziła, że w związku ze wskazanym powyżej ukształtowaniem stosunku umownego, powódka w ramach koniecznego elementu pozwu (art. 187 § 1 pkt 2 KPC) dochodząc roszczeń z tytułu kar umownych zobowiązana była zatem do podania następujących faktów:

1/ kiedy i w jaki sposób złożył pozwanej zamówienie na świadczenie usług oraz jakiego rodzaju usługa i w jakiej liczbie objęta była tym zamówieniem i na jakim obszarze oraz w jakim czasie dana usługa miała zostać wykonana,

2/ na czym polegało niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania (niewykonania danej usługi objętej zamówieniem lub w czym przejawiało się nienależyte wykonanie danej usługi objętej zamówieniem).

W ocenie skarżącej powódka tymczasem w zakresie przytoczenia okoliczności faktycznych ograniczyła się w pozwie do dwóch stwierdzeń, które nie są wystarczającymi do oceny zasadności jego żądania.

Pierwsze stwierdzenie brzmi: „świadczenie usług przez pozwanego w okresie umowy nie było prawidłowe, co spowodowało naliczenie kar”, choć z załączonych do pozwu wystawionych przez powódkę pozwanej 35 (trzydziestu pięciu) not obciążeniowych wynika, że łączna liczba kar umownych dochodzonych przez powódkę wynosi 3379 (trzy tysiące trzysta siedemdziesiąt dziewięć). Podstawą faktyczną żądania powódkę jest 3379 kar umownych (o różnych kwotach), a zatem 3379 przypadków niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, zaś powódka nie dokonała w sposób wystarczający przytoczenia okoliczności faktycznych do żadnego z tych przypadków niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Okoliczności faktyczne (podstawa faktyczna) indywidualizują zgłoszone żądanie. Muszą być podane w takim zakresie, aby sąd miał możliwość sprawdzenia zasadności żądania. Ścisłe ich określenie jest także niezbędne po to, aby o to samo roszczenie nie można było skutecznie wytoczyć ponownego powództwa (art. 199 § 1 pkt 2 KPC).

Drugie stwierdzenie dotyczy stawek kar umownych. Powódka wskazuje mianowicie, że stawka w wysokości 30,00 zł została naliczona dla miernika jakościowego „sprawność przekazywania danych pomiarowych” (przy czym odwołuje się do nieobowiązującej w datach dochodzonych roszczeń wersji załącznika nr 1 do umowy, stwierdzając, że chodzi o miernik w pkt 2 tabeli w pkt 1.4.1 załącznika nr 1 do umowy). Z kolei stawka 500,00 zł naliczona miała być dla

miernika jakościowego „realizacja wymaganego zakresu czynności zgodnie z zapisami w pkt 1.1. Załącznika 1 oraz zdefiniowanymi procedurami w megaprocesie zarządzanie pomiarami”. Należy zatem domniemywać, że w ramach podstawy faktycznej roszczeń powódka dochodzi wyłącznie kar umownych określonych w pkt 4, 15 oraz 16 tabeli zamieszczonej w pkt 1.4 załącznika nr 1 do umowy w brzmieniu ustalonym aneksem z dnia 1 maja 2014 roku.

Zaoferowane przez powódkę jako materiał dowodowy dokumenty również nie precyzują w żaden sposób podstaw faktycznych każdego z 3379 roszczeń o zapłatę kar umownych, a tym bardziej nie dowodzą istnienia dochodzonych 3379 roszczeń.

Dokumenty w postaci not obciążeniowych wystawionych powódce przez (...) S.A. (jedyne go wspólnika powodowej spółki) stwierdzają jedynie, iż jedyny wspólnik powodowej spółki obciążają określoną kwotowo należnością za bliżej nie określone cyt. „niedotrzymanie warunków umowy”. Wszystkie noty wystawione przez (...) S.A. wobec powódki mają taki sam tytuł ich wystawienia. Dokumenty prywatne w postaci tzw. sprawozdań jakościowych sporządzonych pomiędzy powodową spółką a (...) S.A. również w żaden sposób nie precyzują podstaw faktycznych dochodzonych 3379 roszczeń. Co więcej, oba te rodzaje dokumentów przedłożone zostały (co wynika wprost z pkt 4 lit b wniosków pozwu) wyłącznie na okoliczność obciążenia powodowej spółki karami umownymi przez (...), co stanowiło dodatkową przesłankę, wynikającą z umowy, dla możliwości żądania kar umownych przez powódkę od pozwanej. Dokumenty te zatem w żaden sposób nie dowodzą istnienia dochodzonych przez powódkę wobec pozwanej 3379 kar umownych. Dokumenty w postaci not obciążeniowych wystawionych przez powódkę nie stanowią nawet dokumentu prywatnego w rozumieniu art. 245 KPC z uwagi na brak podpisu osoby, która złożyła oświadczenie w nim zawarte. Przedmiotowe noty obciążeniowe mogą być rozpatrywane jedynie w kategorii twierdzeń powódki, które nie korzystają jednak z domniemania prawdziwości, a którym to twierdzeniom stanowiącym treść tych not pozwana zaprzecza.

W takiej sytuacji zdaniem skarżącego Sąd Okręgowy dokonał naruszenia art. 321 § 1 KPC poprzez uwzględnienie powództwa na podstawie faktycznej, na której powódka nie opierała swego żądania w części określonej notami, w których wskazano zostało „Niedotrzymanie warunków umowy. Prawidłowość odczytu” oraz „Niedotrzymanie Warunków umowy. Czas na wprowadzenie danych odczytowych do systemu”. Jedynym i wyłącznym miejscem na formułowanie podstawy faktycznej żądania jest pozew, stosownie do art. 187 § 1 pkt 2 KPC. Sformułowania podstawy faktycznej nie może zastąpić treść dokumentów załączonych do pozwu. Stosownie do art. 321 § 1 k.p.c. sąd nie może zasądzać ponad żądanie. Wyrok uwzględniający powództwo na podstawie faktycznej, na której powódka ani w pozwie, ani w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie opierała powództwa, zasądza ponad żądanie (wyrok SN z 11 grudnia 2007 r., I PK 157/07; wyrok SN z 18 marca 2005 r., II CK 556/04).

Sąd Okręgowy w zakresie faktu istnienia zobowiązania odwołuje się wyłącznie do obowiązywania umowy z dnia 1 stycznia 2012 roku, bez jakiegokolwiek opowiedzenia się co do tego, czy uznał za udowodniony fakt złożenia pozwanej przez powódkę zamówienia określającego rodzaj usług, miejsce i czas ich wykonania, a przewidzianego w § 1 pkt 1.2.1. załącznika nr 1 do umowy w brzmieniu ustalonym aneksem z dnia 1 maja 2014 roku. Sąd Okręgowy nie konkretyzuje w żaden sposób treści zobowiązania pozwanej, w tym zwłaszcza co do sposobu (rodzaju usługi), miejsca (obszaru wskazanego w § 1 pkt 1.1 załącznika nr 1 do umowy) i terminu jego wykonania, ograniczając się do stwierdzenia, iż za udowodnione uznał świadczenie usług przez pozwaną, za których „nieprawidłowe” wykonywanie powódka dochodzi kar umownych, czym narusza art. 328 § 2 kpc.

Od roszczenia o zapłatę kary umownej nie przysługują odsetki za opóźnienie w zapłacie w transakcjach handlowych. Z przepisów ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych wynika jednoznacznie, iż przewidziane tą ustawą odsetki należą się za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego z tytułu odpłatnej dostawy towaru lub odpłatnego wykonania usługi, nie zaś za opóźnienie w zapłacie kary umownej za nienależyte wykonanie usługi. Przepis art. 4 pkt 1 powołanej ustawy wprowadza definicję legalną transakcji handlowej, stosownie do której transakcją taką jest umowa, której przedmiotem jest odpłatna dostawa towaru lub odpłatne świadczenie usług. Zapłata kary umownej nie stanowi natomiast ani odpłatnej dostawy towaru, ani odpłatnego świadczenia usług. W przypadku żądania przez wierzyciela kary umownej trudno dociec jakie to świadczenie uprzednio spełnić miał wierzyciel, które ma być odpowiednikiem żądanej przez niego kary umownej.

Finalnie apelująca podniosła zarzut nieważności postępowania z przyczyny określonej w art. 379 pkt 2 KP. Pełnomocnik procesowy przedłożył pełnomocnictwo udzielone mu dnia 3 października 2012 roku przez Prezes Zarządu powodowej spółki w osobie K. K.. Z załączonej do pozwu przez powódkę informacji odpowiadającej odpisowi aktualnemu z KRS dla powodowej spółki z dnia 28 stycznia 2016 roku wynika tymczasem, iż zarząd powodowej spółki jest dwuosobowy, zaś w przypadku zarządu wieloosobowego do składania oświadczeń w imieniu spółki wymagane jest współdziałanie dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu łącznie z prokurentem.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o oddalenie apelacji pozwanej w całości i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego, wskazując na prawidłowość rozstrzygnięcia Sądu I instancji i oczywistą bezzasadność zarzutów apelacji.

Wyrokiem z dnia 27 października 2016 Sąd Apelacyjny oddalił apelację. W wyniku skargi kasacyjnej wyrok ten został uchylony przez Sąd Najwyższy mocą wyroku z dnia 15 listopada 2017 a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu

W toku postępowania odwoławczego skarżąca podniosła nadto zarzut naruszenia art. 339 k.p.c. przez zaniechanie wydania wyroku zaocznego mimo zaistnienia ku temu przesłanek i wydanie wyroku ocznego, co uniemożliwiło pozwanej wdanie się w spór przed Sądem I instancji. Nadto ponowiono zarzut nieważności postępowania motywowany brakiem umocowania pełnomocnika procesowego powoda.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie jednak nie z przyczyn wskazanych w jej treści. Wstępnie wobec stanowiska strony powodowej wyjaśnić należy, że wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2017 uchylono w całości poprzedni wyrok Sądu Apelacyjnego rozstrzygający o apelacji. Wobec treści orzeczenia Sądu Najwyższego przyjmując należy, że mimo uznania w uzasadnieniu orzeczenia Sądu Najwyższego za uzasadniony (stanowiący podstawę uchylenia wyroku) jedynie zarzutu naruszenia art. 7 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (tekst jednolity - Dz. U. 2016 poz. 684, dalej powoływana jako u.t.z.t.h.), całość rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego została wyeliminowana z obrotu prawnego. Obowiązkiem Sądu Apelacyjnego stało się więc ponowne rozpoznanie sprawy w granicach apelacji. Odnosząc treść uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego do zarzutów sformułowanych przez skarżącego w toku postępowania apelacyjnego przyjmując należy, że Sąd odwoławczy zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c. pozostaje związany wykładnią prawa dotyczącą przepisów ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych oraz wykładnią normy art. 503 k.p.c. w kontekście możliwości (i obowiązku) powołania twierdzeń faktycznych w tym piśmie mimo ograniczenia się wyłącznie do podniesienia zarzutu zmierzającego do uzasadnienia wniosku o odrzucenie pozwu. W pozostałym zakresie (a więc w odniesieniu do zarzutów dotyczących ustaleń faktycznych stanowiących podstawę faktyczną orzeczenia) Sąd Najwyższy nie przedstawił wykładni wiążącej Sąd Apelacyjny w świetle powołanego przepisu art. 398²⁰ k.p.c. i otwarte stało się w związku z tym ponowne ich badanie w toku postępowania apelacyjnego. Zatem niezasadnie sugerował pełnomocnik powoda, że Sąd Apelacyjny badać powinien apelację jedynie w zakresie w jakim kwestionuje ona orzeczenie o odsetkach wydane w oparciu o przepisy u.t.z.t.h.)

W tym świetle wziąć należało pod uwagę także to, że skarżący po uchyleniu całego wyroku, w toku kontynuowanego postępowania apelacyjnego, uzyskał możliwość uzupełnienia swojej argumentacji prawnej zmierzającej do podważenia poprawności rozstrzygnięcia sporu przez Sąd Okręgowy. Z możliwości tej pozwany skorzystał, podnosząc m.in. zarzut naruszenia art. 339 k.p.c.

Dokonując zatem ponownej oceny materiału procesowego w kontekście uzupełnionego stanowiska skarżącego rozpocząć należy od stwierdzenia, że uzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 339 k.p.c.

Zgodnie z utrwaloną wykładnią normy art. 378 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa procesowego (w granicach zaskarżenia

bierze z urzędu pod uwagę jedynie nieważność postępowania - por. np. posiadającą walor zasady prawnej uchwałę Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r. III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55). Zatem ocena sprawy przez pryzmat zarzutu naruszenia art. 339 k.p.c. stała się dopuszczalna dopiero po podniesieniu tej kwestii przez pozwanego w toku postępowania apelacyjnego. W sprawie nie zachodzą też okoliczności, które skutkowałyby utratą tego zarzutu w myśl art. 162 k.p.c. Z kolei regulacja k.p.c. dotycząca postępowania apelacyjnego (poza postępowaniem uproszczonym) nie przewiduje prekluzji zarzutów naruszenia prawa procesowego niepodniesionych w apelacji (terminie otwartym do wniesienia apelacji).

Przyjąć więc należy, że pozwany był uprawniony do podniesienia zarzutu naruszenia art. 339 k.p.c. w toku postępowania apelacyjnego.

Zgodnie z tym przepisem jeżeli pozwany nie stawił się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny.

W tym wypadku przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

W myśl art. 340 k.p.c. wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie będzie zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności albo składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie.

Skutkiem wydania wyroku zaocznego jest konieczność doręczenia jego odpisu pozwanemu, który może zgodnie z art. 344 k.p.c. skorzystać z prawa do zaskarżenia wyroku sprzeciwem (a więc środkiem niedewolutywnym skutkującym kontynuacją postępowania przed Sądem I instancji). W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności (art. 344 §2 k.p.c.).

Zatem sprzeciw pozwala pozwanemu na poprawne wdanie się w spór i ograniczenie negatywnych skutków prawnych, jakie wiążą się z zaniechaniem wdania się w spór co do istoty sprawy. Przypomnieć należy, że w judykaturze (dokonując wykładni przepisów o prekluzji prawa do powoływania się na fakty i dowody niezgłoszone w odpowiedzi na pozew wyjaśniono, że zaniechanie złożenia odpowiedzi na pozew (lub zwrot tego pisma) skutkujące wydaniem wyroku zaocznego nie powodowało utraty prawa do powołania się na zarzuty fakty i dowody w sprzeciwie od wyroku zaocznego, nawet jeśli pozwany mógł je powołać w odpowiedzi na pozew (por. np. wyrok SN z dnia 11 grudnia 2008, IV CSK 323/08). Wydanie wyroku zaocznego daje więc pozwanemu możliwość korekty skutków swoich wadliwych czynności procesowych. Natomiast wydanie wyroku (ocznego) z naruszeniem art. 339 k.p.c. skutkuje utratą możliwości spowodowania własną czynnością kontynuacji postępowania przed sądem I instancji i przenosi spór (w przypadku zaskarżenia wyroku) na etap postępowania apelacyjnego, wiążącego się z kolei z obostrzeniami co do możliwości powoływania faktów i dowodów (art. 381 k.p.c.). Zaniechanie wydania wyroku zaocznego może więc stanowić uchybienie wpływające na wynik sprawy.

W judykaturze wyjaśniono, że wzięcie (branie) udziału w rozprawie, które w świetle art. 339 k.p.c. wyłącza wydanie wyroku zaocznego, oznacza wypowiedzenie się pozwanego względem zgłoszonych przeciwko niemu żądań powoda. Zakwestionowanie przez pozwanego roszczenia zgłoszonego przez stronę powodową nastąpić może w piśmie przed rozprawą i to niezależnie od tego, czy zarzuty pozwanego odnoszą się do podstawy faktycznej lub też prawnej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1997 r. I CKN 54/96). Pismo to musi być jednak pismem wniesionym skutecznie. Pismo zwrócone nie wywołuje bowiem żadnych skutków procesowych (art. 130 §2 k.p.c.)

W niniejszej sprawie w sprzeciwie od nakazu zapłaty nie odniesiono się w ogóle do żądań pozwu (nie zawarto ani zarzutów ani też twierdzeń faktycznych lub dowodów mających podważyć twierdzenia co do istnienia roszczenia objętego pozwem) poprzestając na sformułowaniu zarzutu zapisu na sąd polubowny i żądania odrzucenia pozwu

(zatem sprzeciw zawierał wyłącznie zarzut, jaki należy podnieść przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy). W konsekwencji przyjąć trzeba, że w piśmie tym pozwany zaniechał wdania się w spór). Nie wnoszono też o rozpoznanie sprawy pod nieobecność pozwanego.

W związku z tym ustalić należy, czy podniesienie wyłącznie zarzutu formalnego zmierzającego do wykazania niedopuszczalności rozpoznania sprawy przez Sąd może być uznane za złożenie wyjaśnień na piśmie w rozumieniu art. 340 k.p.c.

Kwestia ta jest przedmiotem sporu w nauce prawa (por. np. zestawienie poglądów przedstawione przez K. Weitzę [w:] T. Ereciński (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze, wyd. V. Wolters Kluwer, 2016, komentarz do art. 340 k.p.c.). W ocenie Sądu Apelacyjnego rozpoznającego niniejszą sprawę należy przyjąć, że złożenie wyjaśnień czyniących niedopuszczalnym wydanie wyroku zaocznego musi dotyczyć istoty (meritum) sporu. Wnioski takie wywodzić należy po pierwsze stąd, że analogicznym pojęciem (złożenia wyjaśnień) posługuje się norma art. 207 §3 k.p.c. (wskazująca na kompetencje sądu dotyczącą żądania złożenia wyjaśnień w piśmie przygotowawczym dotyczących okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia) oraz norma art. 212 k.p.c. przewidująca kompetencje sądu w zakresie dążenia do uzyskania wyjaśnień koniecznych dla zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń oraz wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne (por. np. K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366, Wyd. 7. Warszawa 2016, komentarz do art. 340 k.p.c.). W obu tych przepisach chodzi zatem o uzyskanie najpóźniej na rozprawie stanowiska obu stron co do okoliczności stanowiących podstawę faktyczną żądań powództwa.

Faza sądowego badania meritum sporu następuje zasadniczo już po rozstrzygnięciu przez Sąd zarzutów formalnych, dotyczących negatywnych przesłanek procesowych (oraz wstępnym przesądzeniu nieistnienia negatywnych przesłanek procesowych, branych pod uwagę z urzędu). Co do zasady dopiero więc po ocenie zarzutów, jakie należy podnieść przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy sąd przystępuje do badania meritum sporu. W tym świetle przyjąć należy, że złożenie wyjaśnień, o którym mowa w art. 340 k.p.c. dotyczy właśnie kwestii rozstrzyganych wyrokiem (skoro zaniechanie złożenia wyjaśnień skutkuje wydaniem wyroku zaocznego – a więc dokonaniem merytorycznej oceny powództwa).

Normy art. 339 k.p.c. i 340 k.p.c. należy zatem interpretować w kontekście zasadniczego celu rozprawy sądowej, jakim jest ustalenie stanowisk stron oraz określenie okoliczności spornych między nimi (art. 210 §2 k.p.c.) przeprowadzenie postępowania dowodowego w zakresie niezbędnym dla rozstrzygnięcia oraz roztrząsanie wyników tego postępowania i wysłuchanie stron (art. 210 §3 k.p.c.) . Wydanie wyroku zaocznego stanowi więc w istocie sankcję za zaniechanie wykonania obowiązków z art. 210 §2 k.p.c. Zarazem (jak wskazano wyżej) wyrokowanie zaoczne gwarantuje pozwanemu prawo do usunięcia skutków swojej bierności (wdania się w spór w sprzeciwie od wyroku zaocznego i przedstawienie swojego stanowiska i przytoczenie faktów oraz dowodów). Zaniechanie wydania wyroku zaocznego (wydanie wyroku ocnego mimo nieuczestniczenia przez pozwanego w rozprawie przy braku przesłanek negatywnych z art. 340 k.p.c.) pozbawia zatem pozwanego jednego z uprawnień procesowych (dopuszczalnego prawem sposobu wdania się w spór i przedstawienia swojego stanowiska procesowego przed Sądem I instancji).

Istotnym argumentem dla przyjętej wykładni normy art. 339 k.p.c. i 340 k.p.c. jest więc wzgląd na treść normy art. 45 Konstytucji RP. Zgodnie z tą normą gwarantowane konstytucyjnie prawo do procesu rzetelnego zakłada prawo do wysłuchania przed sądem (prawo do przedstawienia swojego stanowiska odnośnie żądań strony przeciwnej) oraz prawo do rozpoznania istoty sprawy w postępowaniu dwuinstancyjnym.

Zatem przyjęcie, że samo podniesienie zarzutu formalnego i wnioskowanie o odrzuceniu pozwu (przy zaniechaniu odniesienia się do meritum) wyłącza zastosowanie art. 339 k.p.c. w istocie narusza opisane gwarancje konstytucyjne.

Stąd też w ocenie Sądu odwoławczego zaniechanie w sprzeciwie od nakazu zapłaty wdania się w spór (poprzestanie na podniesieniu w zarzutu zapisu na sąd polubowny i złożenie wniosku o odrzucenie pozwu) nie wyłącza uznania,

że zachodzą przesłanki do wydania wyroku zaocznego jeśli pozwany nie stawi się na rozprawę i nie złoży wcześniej wyjaśnień (nie przedstawi stanowiska) co do meritum sporu w skutecznie złożonym piśmie przygotowawczym.

W rezultacie stwierdzić należy, że w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy dokonując na rozprawie pod nieobecność pozwanego zwrotu pisma przygotowawczego zawierającego odniesienie się do istoty sporu powinien wydać wyrok zaoczny. Zaniechanie wydania wyroku naruszało przepis art. 339 k.p.c. Uniemożliwiając skorzystanie z prawa określonego w art. 344 k.p.c. wpływało w niniejszej sprawie na rozstrzygnięcie sporu i naruszało gwarancję dwuinstancyjności postępowania.

Wobec stwierdzonych wadliwości zaskarżonego orzeczenia obowiązkiem Sądu odwoławczego jako merytorycznie rozpoznającego sprawę stało się rozstrzygnięcie co do przeprowadzenia postępowania dowodowego lub wydania orzeczenia na podstawie art. 386 §4 k.p.c.

Zgodnie z tym przepisem poza wypadkami określonymi w § 2 i 3 sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W systemie apelacji pełnej w świetle art. 386 §4 k.p.c. jako zasadę przyjąć należy w przypadku dostrzeżenia wadliwego pominięcia wniosków dowodowych. kontynuowanie postępowania dowodowego w toku rozpoznania apelacji. Norma art. 386 §4 k.p.c. przewidująca kompetencję sądu drugiej instancji do wydania orzeczenia kasatoryjnego w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości musi być więc interpretowana jako wyjątek.

Wskazuje się w orzecznictwie i judykaturze, że także w sytuacjach opisanych w tym przepisie Sąd odwoławczy zachowuje kompetencję do kontynuowania postępowania dowodowego i wydania orzeczenia co do istoty sprawy (w tym także ewentualnego orzeczenia reformatoryjnego).

Granicy tej możliwości upatruje się we względach wynikających z obowiązku zachowania praw gwarancyjnych stron procesu związanych z konstytucyjną zasadą dwuinstancyjności. Zatem w sytuacji, gdy merytoryczne rozstrzygnięcie Sądu odwoławczego w okolicznościach sprawy powodowałoby zachwianie prawa do poddania orzeczenia kontroli instancyjnej, zasadne jest wydanie orzeczenia uchylającego zaskarżony wyrok.

Jednocześnie interpretując przesłankę nierozpoznania istoty sprawy wskazuje się, że należy przez to rozumieć sytuację, w której Sąd i instancji ograniczając zakres badania sprawy w rezultacie nie odniósł się do kwestii tworzących materialnoprawną podstawę powództwa lub merytorycznych zarzutów pozwanego (por. postanowienie SN z 7 października 2015, I CZ 68/15 i tam cytowane wcześniejsze wypowiedzi judykatury).

Zatem za nierozpoznanie istoty sprawy musi być poczytane pominięcie przy rozstrzyganiu przez Sąd konieczności zbadania zarzutów strony pozwanej.

Taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie, skoro Sąd Okręgowy poprzestał jedynie na stanowisku jednej strony i nie odniósł się w ogóle do zarzutów stawianych przez pozwanego żądaniom pozwu (zwracając pismo przygotowawcze na rozprawie pod nieobecność pozwanego). Nie dokonywano więc oceny stanowiska pozwanego.

Obecny stan sprawy wymaga więc przeprowadzenia w całości postępowania zmierzającego do ustalenia okoliczności spornych między stronami (art. 210 §2 k.p.c.) i dokonania ponownej oceny wyników postępowania dowodowego jak i następnie (dokonywanej w kontekście stanowisk obu stron na etapie postępowania odwoławczego po raz pierwszy) oceny materiału procesowego w kontekście normy art. 233 §1 k.p.c. oraz oceny prawnej powództwa.

Odnosząc te uwagi do wzorca oceny stanu sprawy w płaszczyźnie normy art. 386 §4 k.p.c. stwierdzić należy, że przeprowadzenie postępowania z udziałem pozwanego w całości dopiero przez Sąd odwoławczy a następnie ocena materiału procesowego w kontekście twierdzeń faktycznych i zarzutów przedstawionych przez obie strony i wreszcie

ocena roszczeń w kontekście norm prawa materialnego powodowałyby niewątpliwie, że strona przegrywająca proces pozbawiona zostałaby prawa do kontroli instancyjnej.

Z tych przyczyn Sąd odwoławczy uznał, że zachowanie prawidłowego toku rozpoznania niniejszej sprawy wymaga uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania o czym orzeczono stosując normę art. 386 §4 k.p.c.

Wobec uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 339 k.p.c. zbędnym (przedwczesnym) jest dokonywanie oceny dalszych zarzutów w tym zwłaszcza dotyczących zastosowania przez Sąd normy art. 233 §1 k.p.c.

Odnosząc się natomiast do zarzutu nieważności postępowania ponowionego na rozprawie przed Sądem apelacyjnym ponownie rozpoznającym apelację stwierdzić należy, że powód składając pełny odpis z KRS wykazał, iż osoba podpisująca pełnomocnictwo w dacie jego udzielenia była umocowana do jednoosobowego składania oświadczeń w imieniu spółki.

Wskazując Sąd właściwy do rozpoznania sprawy wzięto pod uwagę zmianę w organizacji sądownictwo obowiązującą od 1 stycznia 2018 roku (likwidację Wydziału Gospodarczego Sądu Okręgowego w Koszalinie i powierzenie rozpoznawania spraw gospodarczych dla których ten Sąd byłby właściwy w I lub II instancji Sądowi Okręgowemu w Szczecinie).

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Okręgowy uwzględni dokonaną wyżej wykładnię normy art. 339 k.p.c. i 340 k.p.c., umożliwi pozwanemu przedstawienie swojego stanowiska (uwzględni przy tym argumentację merytoryczną przedstawioną w toku postępowania apelacyjnego) a następnie umożliwi powodowi odniesienie się do argumentacji pozwanego.

Sąd oceni twierdzenia i ewentualne wnioski dowodowe stron w kontekście art. 207 §6 k.p.c. i 217 §2 k.p.c.,

Następnie Sąd dokona oceny roszczeń powoda i linii obrony pozwanej.

Stosownie do treści art. 108 §2 k.p.c. Sądowi I instancji pozostawiono rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego i postępowania kasacyjnego.

Krzysztof Górski Małgorzata Gawinek Halina Zarzeczna